	SOSYOLOJİK DÜŞÜN ISSN: e-ISSN: 2587-2699
	Yıl : 7 Sayı : 2 Aralık 2022 Yayın Geliş Tarihi: 19.11.2022 Yayına Kabul Tarihi: 14.12.2022 DOI Numarası: https://doi.org/10.37991/sosdus.1207327 Makale Türü: Derleme Makale/ Review Article Atıf/Citation: Çevik, M. (2022). Bir Sosyal Problem Olarak Uyuşturucu Bağımlılığı. <i>Sosyolojik Düşün</i> , 7 (2), 185-203.

BİR SOSYAL PROBLEM OLARAK UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞI

Muhammet ÇEVİK*

Öz

Bu çalışma uyuşturucu madde kullanma ve bağımlılık konusunu sosyal problemler sosyolojisi bakış açısıyla ele almayı amaçlayan derleme bir çalışmadır. Sosyal problemlerin tanımına ve niteliğine ilişkin teorik bir çerçeve çizildikten sonra uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık sorununun birey yaşamını aşan ve toplumun daha geniş kesimlerini ilgilendiren yönleri üzerinde durulmaktadır. Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığa ilişkin bazı veriler paylaşılmakta ve problemle ilişkili diğer sorunlar ele alınmaktadır. Ayrıca uyuşturucu ve diğer madde bağımlılıklarıyla ulusal ve küresel mücadele politikaları konularına değinilmektedir. Uyuşturucuyla mücadelenin zorluklarının yanında, bu politikaların tıbbi gerçeklerle tutarsız ve çelişkili yönleri eleştirel bir yaklaşım ile ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Problemler, Uyuşturucu, Bağımlılık.

* Arş. Grv. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, muhammetcevik@adiyaman.edu.tr, Adıyaman, Türkiye.

DRUG ADDICTION AS A SOCIAL PROBLEM

Abstract

The aim of this study is to address the issue of drug use and addiction from the perspective of sociology of social problems. After drawing a theoretical framework regarding the definition and nature of social problems, the aspects of the problem of drug use and addiction that go beyond individual life and concern wider segments of society are emphasized. Some data on drug use and addiction are shared and other problems related to the problem are discussed. In addition, national and global policies to combat drug and other substance addictions are discussed. In addition to the difficulties of the fight against drugs, the inconsistent and contradictory aspects of these policies with medical facts are tried to be revealed with a critical approach.

Keywords: Social Problems, Drugs, Addiction.

1. GİRİŞ

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık konusu kriminoloji, hukuk ve psikiyatri disiplini içerisinde yaygın olarak işlenmektedir. Ancak sosyolojide özellikle Türkiye’de bu konuda sınırlı sayıda çalışma vardır. Dolayısıyla uyuşturucu bağımlılığı ya da daha genel ifadeyle madde bağımlılığı konusunu sosyal problemler sosyolojisi bakış açısıyla ele almak yararlı olacaktır.

Konunun detaylarına girmeden önce nelerin sosyal problem olduğuna dair bir değerlendirme yapmak ve sosyal problemler sosyolojisinin ilgilendiği konuları belli başlıklar altında kategorileştirmek yararlı olabilir. Ancak hemen konunun başında teorik tartışmalar da göz önünde bulundurularak şunu belirtmek gerekir ki, sosyal problemleri tanımlamaya ilişkin sosyal inşacı, etkileşimci, kültürel, değer merkezli farklılıklar ve dolayısıyla çeşitlilik, sosyal problemlerin konusunu belirlerken de söz konusudur. Neyin sosyal problem olup olmadığına karar verdikten sonra bile bu sosyal problemin ne tür bir sosyal problem olduğu,

başka hangi sorunlarla ilişkili olduğu, nedenleri, sonuçları ve çözüm önerileri de farklılık göstermektedir. Yine de böylesi bir sınıflandırmaya ihtiyaç vardır. Çünkü tasnif, ilişkili problemleri bir arada ele alma ve bütüncül bir perspektiften değerlendirme imkanı sunabilir.

Literatür incelemelerinden görüldüğü kadar; Mooney ve arkadaşları sosyal problemler konusunda üç temel alan belirlemektedir. Bunlar, refah, eşitsizlik, küreselleşmedir (Mooney ve ark., 2014). Bir başka çalışmada (Thio ve Taylor, 2011) eşitsizlik sorunları, sapma problemleri, kurumsal problemler ve küreselleşme sorunları temel kategoriler olarak belirlenmiştir. Daha detaylı bir kategorileştirme yapan Kornblum ve arkadaşları; sağlık ve sağlık hizmetleri, zihinsel hastalıklar ve tedavisi, alkol ve uyuşturucu kullanımı, suç ve şiddet, refah ortamında yoksulluk, ırkçılık, önyargı ve ayrımcılık, cinsiyet ve cinsellik, yaşlılık, değişen aile, eğitim sorunları, çalışma ve ekonomi sorunları, nüfus ve göç, teknoloji ve çevre, savaş ve küresel güvensizlik gibi temel sorun alanları belirlemişlerdir (Kornblum ve ark., 2012).

Sosyal problemlere ilişkin bir sınıflandırma da kamuoyu ilgisine ilişkindir. Lauer (1976), sosyal problemlerin bir kısmına kamuoyu ilgisinin sürekli olduğunu, bazı problemlerin dönemsel olarak ortaya çıktığını ve sonra kaybolduğunu, bir kısmının ise periyodik olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılığa ilişkin kamuoyu ilgisinin ve endişelerinin de son dönemlerde süreklilik arz ettiği görülmektedir.

Bu çalışma açısından önemli olan, sosyal problemlerin kaç kategoriye ayrıldığı ya da temel kategorilerin neler olduğundan ziyade çalışma konusu olan maddenin kötüye kullanılması veya uyuşturucu madde bağımlılığı konusunun hangi kategoride değerlendirildiği ve ne tür sosyal problemlerle irtibatlı olduğudur.

Maddenin kötüye kullanımı ya da uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılığı konusu farklı kategorilerde değerlendirilmektedir. Konuya hangi perspektiften yaklaşıldığına bağlı olarak kimi çalışmalarda söz konusu problem bir hastalık olarak değerlendirilerek, sağlık ve refah sorunları kategorisi altında ele alınmaktadır (Peck ve Dolch, 2001). Yaygın kategorileştirmelerden biri de konunun toplumsal değerlerden sapma olarak yorumlanması ve kriminal boyutunun öne çıkarılmasıdır. Bu yaklaşımı benimseyeneler uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımını daha çok sapma ve suç kategorileri altında ele almaktadır (Thio ve Taylor, 2011; Eitzen ve ark., 1992). Alkol ve uyuşturucu maddenin kötüye kullanılmasını sosyalleşme, aile kurumunun zayıflaması, işsizlik, eğitim gibi sorunlarla ilişkili müstakil bir sosyal problem olarak inceleyen yaklaşımlar daha yaygındır (Sullivan, 2015; Kornblum ve ark., 2012; Parillo, 2005).

Bu çalışmada bağımlılığın bir hastalık olarak tanımlandığı tıbbi yaklaşımın varsayımları reddedilmemekle birlikte, iradi bir davranış olan madde kullanımı ve sürdürülmesindeki psikolojik süreçlere, sosyal etkilere, bireysel ve sosyal sonuçlara odaklanılmaktadır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının yaygın etkileri ve sonuçları göz önüne alındığında, konunun salt bir sağlık problemi olarak ele alınması zaten beklenemez. Bunun yerine madde kötüye kullanımı, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ya da bağımlılık sorunu olarak nitelenen durumların bir arada değerlendirilmesi ve farklı boyutları olan sorunun bütünleşik bir yaklaşımla ele alınması yararlı olacaktır.

Sosyal problemlere ilişkin bu genel değerlendirmelerden sonra uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık sorununun birey yaşamını aşan ve toplumun daha geniş kesimlerini ilgilendiren yönleri üzerinde durulması ve konunun sosyal problemler sosyolojisi perspektifinden değerlendirilmesi yararlı olacaktır. İlerleyen bölümlerde ayrıca uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığa ilişkin bazı

veriler paylaşılacak, problemle ilişkili diğer sorunlar ele alınacak, uyuşturucu ve diğer madde bağımlılıklarıyla ulusal ve küresel mücadele politikaları konularına değinilecek ve bu politikaların tıbbi gerçeklerle tutarsız ve çelişkili yönleri eleştirel bir yaklaşım ile ortaya konmaya çalışılacaktır.

2. UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMI VE BAĞIMLILIK SORUNU

Bir konunun sosyal problem olup olmadığını ya da sorunun toplumsal boyutunu değerlendirirken sosyal problemlerin niteliklerine ilişkin bazı özellikleri tayin etmek yararlı olacaktır. Carl'a göre (2012) sosyal problemlerin beş temel niteliği vardır;

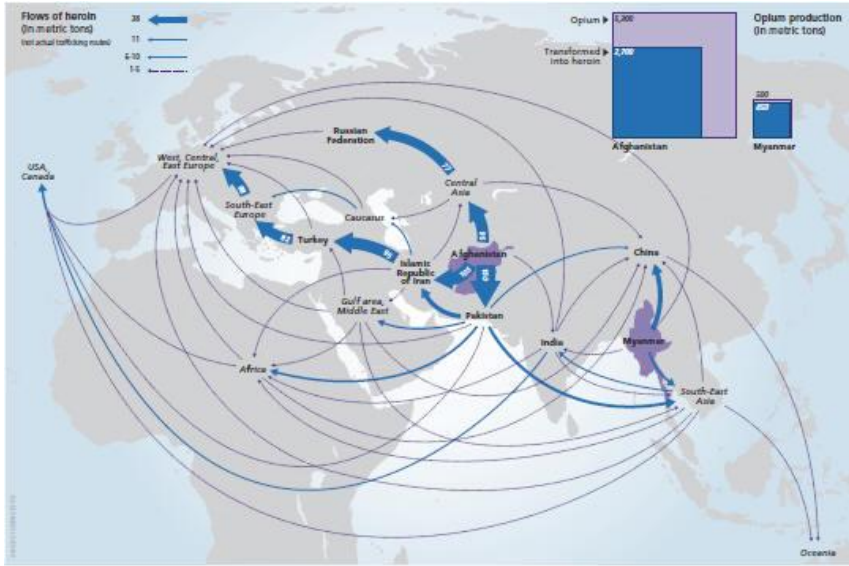
- Her şeyden önce bir sosyal problem kişi, grup ya da toplumun durumunu olumsuz olarak etkiler.
- Sosyal problemler kaçınılmaz değildir.
- Sosyal problemler doğadan kaynaklanmaz.
- Sosyal problemler önemli sayıda kişiyi etkiler.
- Toplumsal bir sorunun tanımı genellikle yorum ve tartışmaya açıktır.

Maddenin kötüye kullanılmasının ve bağımlılığın yol açtığı birçok olumsuzluk yapılan araştırmalara yansımıştır. Örneğin sigara, alkol, esrar ve diğer yasadışı uyuşturucu kullanımı olan bir grup adolesanın 15-16 yaşından başlayarak 25 yaşına kadar takip edildiği bir araştırmada (Kandel ve ark., 1986: 753) madde kullanımının sonuçlarına ilişkin önemli bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre madde kullanımı birey yaşamını, iş hayatına katılımın sürekliliği, aile rolleri, eğitim düzeyi, suçlu faaliyetler, psikolojik ve fiziksel sağlık sorunları başta olmak üzere birçok açıdan etkilemektedir. Geçmişte belirli bir maddenin kullanılması, gelecekteki kullanımı etkileyerek madde kullanımının sürekliliğini sağlamaktadır. Yasa dışı uyuşturucular, daha temel sosyal rollere katılım gibi geleneksel davranışları etkilemektedir. Bu maddelerin, istihdamın ve evliliğin sürekliliği,

hırsızlık başta olmak üzere suçluluğun artması ve eğitim süresinin kısalması şeklinde olumsuz etkileri vardır. Yasa dışı uyuşturucuların, kullanıcıların fiziksel sağlık durumlarına ilişkin olumsuzlukları da ortaya çıkmıştır.

Ancak madde kullanımı ve bağımlılığa ilişkin olumsuzluklar çoğu zaman detaylı sosyal araştırmaları gerektirmeyecek kadar aşikardır. Kent sokaklarında görülen, medyaya yansıyan birçok olumsuz vaka ile karşılaşmak mümkündür. Özellikle madde kaynaklı ölümler ilgili kuruluşların raporlarına yansımaktadır (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2019: 75; WHO, 2018: 7). Yine uyuşturucu madde kullanıcılarının eğitim ve aile yaşamına dair birçok olumsuzluk günlük yaşamda sık sık görülmektedir.

Madde kötüye kullanımı ve bağımlılık sorunu diğer sosyal problemler gibi insan ürünüdür ve kaçınılmaz değildir. Yukarıda işaret edildiği gibi sigara ve alkol da dahil olmak üzere tüm psikoaktif maddeler doğal hallerinden ziyade, psikoaktif etkileri amaçlanarak üretim, ticaret ve tüketim süreçlerine sokulmaktadır. Bugün sigara ve alkol, olumsuz etkileri bilinmesine rağmen, ulusal ve uluslararası şirketler tarafından yasal olarak üretilmekte, piyasaya sürülmekte ve çeşitli yollar ile teşvik edilmektedir. Yasal olmayan uyuşturucu madde üretimi ve ticareti için son derece karmaşık ve ciddi bir uluslararası ağ işlemektedir.

Tablo: Küresel Eroin Ağı (World Drug Report, 2010)

Uyuşturucu özelinde bakıldığında; uyuşturucu imalatı ve ticareti konusunda dünya üzerinde belli ülkelerin ve belirli güzergâhların öne çıktığı görülmektedir. Bu aşikâr duruma karşı Birleşmiş Milletler nezdinde uluslararası stratejiler geliştirilmeye çalışılsa da, tam ve etkili bir uzlaşma ve mücadeleden söz etmek mümkün değildir. Yerel karışıklıklar (Afganistan gibi), hükümetlerin güç ve iktidar boşluğu (Kolombiya gibi), bölgesel sorunlar (Ortadoğu gibi) uluslararası kuruluşların etkinliğinin zayıf olması ve uyuşturucunun devasa ekonomik boyutu, dünya üzerinde işleyen uyuşturucu ticaretinin engellenememesinde önemli faktörlerdir.

Maddenin kötüye kullanılması ve bağımlılık sorununun bireysel boyutu da üretimi ve ticareti gibi iradi ve kastî süreçlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Başlama nedenlerine ilişkin yapılan araştırmalar akran etkisi, rol modelleri taklit, hayatın stresiyle başa çıkamayanlar için bir kaçış/rahatlama aracı vs. olarak ya da bizzat keyif verici etkisi amaçlanarak kullanıldığını ortaya koymuştur

(Ellickson ve Hays, 1992; Akfert ve ark., 2009). Ancak psikoaktif maddelerin sinir sistemi üzerindeki biyolojik etkileri ve bağımlılık yapıcı özellikleri, başta iradi niteliği olan madde kullanmanın belli bir süre sonra irade dışı, zorlayıcı bir şekilde sürmesine neden olmaktadır.

Sosyal problemler çoğunlukla toplum kaynaklıdır ve doğadan kaynaklanmazlar. Sorunlar insan ürünü olduklarına göre, insan faktörünü doğru şekilde harekete geçirmekle sorunların nedenleri ortadan kaldırılabilir, dolayısıyla sorunlar da ortadan kaldırılabilir. Böylesi bir düşünce son derece naif olmakla birlikte, realitede karşılık bulamamaktadır. Değer farklılıkları ve çatışan çıkarlar, problemlerin sebepleri ve çözüm önerileri konusunda uzlaşmayı zorlaştırmaktadır.

Bir sorundan etkilenen kişi sayısı arttıkça o sorun kitlesel hale dönüşmekte, toplumsal niteliği de artmaktadır. Şu da var ki, herhangi bir problemten etkilenen kişi sayısını tam olarak belirlemek mümkün değildir. Sosyal problemler resmi kayıtlarda belirlenen kişi sayısından çok daha fazlasını etkiler. Maddenin kötüye kullanılması ve bağımlılık konusunda bu durum daha da karmaşıktır. Sigara, alkol gibi yasal statüdeki maddelerin aşırı yaygınlığı, yasa dışı maddelerin ise kriminal boyutu, rakamların doğru tespit edilmesinin önündeki en büyük engellerdir. Uyuşturucu kullanımı, kriminolojide karanlık (siyah) sayılar ya da karanlık bölge olarak tanımlanan gizli, resmi kayıtlara girmeyen, dolayısıyla suç istatistiklerine yansımaya vakaların (Sokullu, 1974) belki de en yoğun olduğu konulardandır. Çünkü özellikle ülkemizde çoğu madde kötüye kullanım vakasında aileler uzun süre çocuklarının madde kullanımından haberdar olmamakta, haberdar olduklarında ise bunu sosyal çevreden ve resmi makamlardan gizlemeye çalışmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 15-64 yaş arası dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 5.6'sı (dünya çapında yaklaşık 275 milyon insan) 2016 yılında en az bir kez

uyuşturucu kullanmıştır. Uyuşturucu kullanan 31 milyondan fazla insan uyuşturucu kullanım bozukluklarından mustarıptir, yani uyuşturucu kullanımları, tedaviye ihtiyaç duyabilecekleri zararlı noktaya kadar gelmiştir. İlk tahminler, dünya genelinde 15-16 yaşları arasındaki 13.8 milyon gencin geçtiğimiz yıl esrar kullandığını göstermektedir. Yine Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, 2015 yılında uyuşturucu kullanımı sonucunda yaklaşık 450.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu ölümlerden 167.750'si doğrudan uyuşturucu kullanımı bozuklukları ile ilişkili iken (çoğunlukla aşırı doz), geri kalanlar uyuşturucu kullanımına atfedilebilecek dolaylı etkilerden (güvenli olmayan enjeksiyon kullanımı sonucu HIV ve hepatit C virüsü kapılması gibi) kaynaklanan ölümleri içermektedir (WHO, 2018: 7).

Türkiye’de ise 2018 yılında TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi) Genel Nüfus Araştırması çalışma grubu tarafından belirlenen illerde Türkiye’yi temsilen kesitsel olarak seçilen bir örneklem üzerinden bir çalışma yürütülmüştür Türkiye İstatistik Kurumu’ndan temin edilen 26 ilden 100.000 adreste yüz yüze görüşme yöntemi ile gerçekleştirilen bu araştırmada, 42.754 kişi ile başarılı görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %52’si kadın (22.214 kişi), %48’i erkektir (20.540 kişi). Yapılan kesitsel araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların %47’si (20.101 kişi) hayatında en az bir kere sigara, puro, pipo, nargile vb. bir tütün ürünü kullanmıştır. Bu oran, erkeklerde %61.9, kadınlarda %32.2 olmuştur. Hayatında en az bir kere alkollü içecekleri kullanan katılımcıların oranı %22.1’dir (9436 kişi). Erkeklerde bu oran %34.3, kadınlarda %10.7’dir. İncelenenlerin %3.1’i (1.338 kişi) ise hayatında en az bir kere uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmıştır. Madde kullananların %94’ü erkek, %6’sı ise kadındır. Türkiye’de madde ile bağlantılı olarak 2016 yılında 920 kişi, 2017 yılında 941 kişi, 2018 yılında 657 kişi hayatını kaybetmiştir (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2019: 75). Madde bağlantılı ölümlerin dışında daha birçok madde ile ilişkili sorunla karşılaşmak mümkündür. 2018 yılı itibariyle ceza

infaz kurumlarında uyuşturucu maddeyle ilişkili suçlardan dolayı 57.674 hükümlü-tutuklu bulunmaktadır (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2019: 81). Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmak ve bulundurmamak suçlarından Tedavi ve Denetimli Serbestlik kapsamında olanların sayısı 2022 yılı Ağustos ayı itibariyle 66.825'tir (Adalet Bakanlığı CTE, 2022).

Yukarıdaki rakamların da ortaya koyduğu üzere, uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yaygın sosyal problemlerden biridir. Bölgeler ve ülkeler arasında istatistiksel farklılıklar olsa da maddenin kötüye kullanılması bugün hemen her ülke ve topluluk için ciddi bir sorundur.

Tabii uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve bağımlılık sorunundan etkilenenler bu kadarla da sınırlı değildir. Uyuşturucu politikaları, uyuşturucu araştırmaları ve hizmet sunumu ağırlıklı olarak uyuşturucu sorunu olan bireyin ihtiyaçlarının karşılanması, sorunlu uyuşturucu kullanımına başlama ve bırakma yolları, tedavi deneyimleri ve uyuşturucuya bağlı suçlar ile ilgili olmuştur. Ancak sorunlu uyuşturucu kullanımının ailedeki diğer kişiler üzerindeki sonuçları çoğunlukla gözden kaçmıştır (Barnard, 2006: 11). Ebeveynler, kardeşler ve bazen yakın akrabalar da eklendiğinde bu sorundan etkilenenlerin sayısı katlanarak artmaktadır.

Nelerin sosyal problem olduğu ya da bir sosyal problemin tanımı üzerinde uzlaşmak, evrensel, sabit, değişmez problemler tanımlamak güçtür. Üzerinde daha fazla konsensüs olan problemler olsa da tam bir uzlaşıdan söz edilemez. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere (psikoaktif maddeler) yaklaşımdaki farklılıklar sosyal sorunların yorum ve tartışmaya açık niteliğini yansıtmaktadır. Örneğin dünyada her yıl yaklaşık 5 milyon insanın sigara ve tütün kullanımına bağlı hastalıklardan hayatını kaybettiği belirtilmektedir. Kullanım oranlarının böyle devam etmesi durumunda 2030 yılında dünyada 8 milyon civarında kişinin sigara ve tütün kullanımına bağlı hastalıklardan ötürü hayatını kaybedeceği

tahmin edilmektedir (Türkiye Psikiyatri Derneği, 2018). Buna rağmen dünya üzerinde sigara ve tütün üretimi ve ticaretinin yasal niteliğine ilişkin ciddi bir yasaklama söz konusu olmamaktadır.

Bazı Avrupa ülkelerinde görülen belli türden uyuşturucuların kullanımının suç olmaktan çıkarılması politikaları gibi bir kısım uygulamalar da maddenin kötüye kullanılması konusunda topyekûn bir uzlaşından söz etmenin mümkün olmadığını göstermektedir. Örneğin Hollanda, kamusal alanda eğlence amaçlı hafif uyuşturucuların kullanımını cezadan muaf tutan uygulamasıyla tehlikeli bir özgürlük tanımlaması yapmakta, sigara ve alkol konusundaki çelişkili tutuma yeni maddeleri ekleyerek uyuşturucu ile mücadele konusunda kafa karışıklığını daha da arttırmaktadır. “Hafif uyuşturucular ve bunları satan kafelere ilişkin hoşgörü politikası” diye anılan bu strateji, hafif uyuşturucuların (soft drugs), diğer ağır uyuşturuculara (hard drugs) göre daha az zararlı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Hollanda'da, kafelerin belirli koşullar altında esrar satmasına izin verilmektedir. (Bir kafe (coffee shop) esrarın satılabileceği ancak alkollü içeceklerin satılamayacağı veya tüketilemeyeceği bir işletmedir.) Bu işletmelerde kişisel kullanım için 5 grama kadar esrar satışına izin verilmekte, ayrıca ülkede 5 köke kadar kenevir bitkisi yetiştirilmesi tolere edilmektedir. Kanunen suç kapsamında olmakla birlikte, bu sınırları koruyan satışlar ve yetiştirme için kovuşturma yapılmamaktadır (Toleration Policy Regarding Soft Drugs and Coffee Shops, 2018).

Sosyal problemlerin bir başka özelliği ise karmaşık ve ilişkili yapısıdır. Sosyal problemler başka olumsuzluklara ve başka sosyal problemlere yol açma potansiyeline sahiptir. Sebep olduğu olumsuz durumların başka olumsuzlukları tetiklemesi ve gittikçe büyüyen bir şekilde toplumu olumsuz etkilemesi mümkündür. Sosyal problemler domino taşları gibi biri ötekini tetikleyen ve çözümü de birbirine bağlı olan ya da kartopu gibi gittikçe büyüyen bir sorunlar

yumağı oluşturur. Örneğin alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı çok sayıda insanın ruh ve beden sağlığını bozmasının yanında, mala karşı suç, aile içi şiddet, boşanma ve parçalanmış aile çocukları gibi çok daha büyük sorunlara yol açma potansiyeli taşımaktadır (Çevik, 2017). Daha büyük problemlere yol açması nedeniyle madde kullanımının yol açtığı davranış bozuklukları üzerinde özellikle durmak gerekir.

Bağımlılık tedavisine başvuranların sosyal, psikolojik, ekonomik ve kültürel özellikleri, madde bağımlılığının sadece bireylerin karşılaştıkları ve yaşadıkları bir sorun olmaktan ziyade, toplumsal bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Bağımlılık durumu toplumsal ilişkileri düzenleyen temel değerler kadar, mutabakat alanı olarak görülen normlar veya yasalar üzerinde de etkili olmaktadır. Bireylerin maddeye bağlı olarak temel davranış modellerinden uzaklaşması “sosyal sapma”lara neden olmaktadır. Davranış bozukluğu özellikle kendi ve yakın çevresi üzerinde olumsuz etkiler yaratırken, zamanla normatif kuralları çiğneyerek suça yönelmektedir (Kara İ. , 2014: 223). Uyuşturucu bağlantılı suçlarla ilgili literatürde çok sayıda çalışma bulmak mümkündür (Allen, 2005; Deitch, Koutsenok, & Ruiz, 2000; Şimşek & Erarslan, 2019). Madde kullanmadan kaynaklanan suçlar ya da uyuşturucu bağlantılı suçlar konunun bir sosyal problem olarak değerlendirilmesindeki temel gerekçelerden biridir. Çünkü bu suçlar madde kullanma ve bağımlılık sorununu kullanıcıların bireysel problemi olmaktan, bir sağlık sorunu olmaktan çıkarıp, tüm toplumu etkileyen bir düzeye çıkarmaktadır.

3. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Yapılan değerlendirmeler ışığında maddenin kötüye kullanılması ve bağımlılık sorununun ciddi bir sosyal problem olduğu gayet açıktır. Hem bireysel ve toplumsal sonuçları, hem direk ve dolaylı etkilediği kişi sayısı, hem diğer sosyal problemlerle ilişkisi hem de tanımlamaya ve çözümlenmeye ilişkin bilimsel, politik

tartışmalar madde kullanma ve bağımlılık sorunun sosyal problemlere ilişkin değerlendirmelere bütünüyle uyduğunu göstermektedir.

Maddenin kötüye kullanımı başta sosyalleşme, eğitim ve sosyal çevre etkisi ile şekillenen iradi bir niteliğe sahiptir. Bir süre madde kullanılmasıyla gelişen biyolojik süreçlerin sonunda ilgili maddeye bağımlılık oluşur. Bağımlılığın farkına varılıp uzaklaşmaya çalışıldığı durumlarda ise biyo-psikolojik süreçlerin ve sosyal durumun etkisiyle madde kullanımı uzun zaman sürdürülür. Dolayısıyla maddenin kötüye kullanılması ve bağımlılık sorunuyla mücadele, uyuşturucu arzının engellenmesi, önleyici tedbirler, zarar azaltma, tedavi, rehabilitasyon gibi çok bileşenli ve karmaşık bir çabayı gerektirmektedir.

Konuya ilişkin rakamlar kadar soruna ilişkin tutumlar ve kafa karışıklıkları da ürkütücüdür. Bu nedenle ulusal ve uluslararası düzeyde sorunun tanımlanmasından çözüm önerilerine kadar yüksek düzeyli bir uzlaşma ve işbirliği olması son derece önemlidir. Hükümetler ve uluslararası kuruluşlar bu konuda daha yüksek düzeyli iş birliklerine girmeli ve sorunun çözümüne yönelik farklı alternatifler yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı CTE. (2022). Denetimli Serbestlik İstatistikleri. 10 19, 2022 tarihinde Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü:

<https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/581/dosya/agustos-2022-istatistikleri02-09-202212-04-pm.pdf> adresinden alındı

Akfert, S. K., Çakıcı, E., & Çakıcı, M. (2009). Üniversite öğrencilerinde sigara-alkol kullanımı ve aile sorunları ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 40-47.

- Allen, C. (2005). The Links between Heroin, Crack Cocaine and Street Crime: Where Does Street Crime Fit In?'. *British Journal of Criminology*(45), 355-372.
- Barnard, M. (2006). *Drug Addiction and Families*. Jessica Kingsley Publishers.
- Carl, J. (2012). *Think Social Problems*. Pearson.
- Çevik, M. (2017). Sosyal Problemler Sosyolojisi Perspektifinden Suriyeli Mülteciler: Problem mi? Fırsat mı? *Route Educational and Social Science Journal*, 4(8), 183-195.
- Deitch, D., Koutsenok, I., & Ruiz, A. (2000). The relationship between crime and drugs: What we have learned in recent decades. *Journal of Psychoactive Drugs*, 32(4), 391-397.
- Eitzen, D., Zinn, M., & Smith, K. (1992). *Social Problems*. Boston: Allyn and Bacon.
- Ellickson, P., & Hays, R. (1992). On Becoming Involved With Drugs: Modeling Adolescent Drug Use Over Time. *Health Psychology*, 11(6), 377.
- Kandel, D., Davies, M., Karus, D., & Yamaguchi, K. (1986). The Consequences in Young Adulthood of Adolescent Drug Involvement: An Overview. *Archives of General Psychiatry*, 43(8), 746-754.
- Kara, İ. (2014). Şiddete dayalı suçlarda bağımlılık ve bağımlılık merkezlerinin iyileştirmedeki rolleri: İzmir örneği , (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi.
- Kornblum, W., Julian, J., & Smith, C. (2012). *Social Problems*. Prentice Hall.
- Lauer, R. (1976). Defining Social Problems: Public and Professional Perspectives. *Social Problems*, 24(1), 122–130.
- Mooney, L., Knox, D., & Schacht, C. (2014). *Understanding social problems*. Nelson Education.
- Parillo, V. (2005). *Contemporary Social Problems* (6 b.). Pearson.

- Peck, D., & Dolch, N. (2001). Extraordinary behavior: a case study approach to understanding social problems. Greenwood Publishing Group.
- Sokullu, F. (1974). Siyah Sayılar ve Viktimoloji. Journal of Istanbul University Law Faculty, 40(1-4), 219-241.
- Sullivan, T. (2015). Introduction to Social Problems (10 b.). Pearson Publishing.
- Şimşek, Ü., & Erarslan, F. (2019). 2014-2018 Yılları Arasında Tokat'ta Uyuşturucu Madde Kullanımı ve Uyuşturucu Madde Bağlantılı Suçlar. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 103-120.
- Thio, A., & Taylor, J. (2011). Social problems. Jones & Bartlett Publishers.
- Toleration Policy Regarding Soft Drugs and Coffee Shops. (tarih yok). 11 17, 2018 tarihinde Government of the Netherlands: <https://www.government.nl/topics/drugs/toleration-policy-regarding-soft-drugs-and-coffee-shops> adresinden alındı
- Türkiye Psikiyatri Derneği. (2018). Nikotin (Sigara) Bağımlılığı. 11 12, 2018 tarihinde Türkiye Psikiyatri Derneği: <http://www.psikiyatri.org.tr/halkayonelik/46/nikotin-sigara-bagimlilik> adresinden alındı
- (2019). Türkiye Uyuşturucu Raporu. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı.
- (2018). World Drug Report. World Health Organization

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The aim of this study is to evaluate the issue of drug use and addiction from the perspective of sociology of social problems. Some data on drug use and addiction were shared and some problems related to drug addiction were revealed. In addition, national and global policies for combating drug and other substance addictions were emphasized.

There are limited number of studies on drug addiction in Turkey. Therefore, addressing the issue of drug addiction or, more generally, substance addiction from the perspective of sociology of social problems will contribute to the field theoretically.

It is difficult to say that there is a complete consensus on defining social problems and determining the subject of social problems. There are conflicts arising from conflicting values, interests and policies on this issue. However, it is clear that social problems have many causes, social problems are interrelated, and suggestions for the solution of social problems also differ.

The Problem of Drug Use and Addiction

Substance abuse or addiction to drugs and stimulants are evaluated in different categories. Depending on the perspective from which the subject is approached, in some studies the problem is evaluated as a disease and handled under the category of health and welfare problems. Some studies interpret the subject as a deviation from social values and highlight its criminal dimension. Those who adopt this approach consider the use of drugs and stimulants mostly under the categories of deviation and crime. Approaches that examine alcohol and drug abuse as a separate social problem are more common.

This study focuses on the psychological processes, social effects, individual and social consequences of substance use and maintenance. The various causes, common effects and consequences of drug use and addiction are not suitable for treating the issue only as a health problem. Instead, it would be useful to consider the issue with an integrated approach.

Many negativities caused by substance abuse and addiction have been reflected in studies. According to this, substance use affects the individual's life in many ways, especially the continuity of participation in business life, family roles, education level, criminal activities, psychological and physical health problems. Drug use has negative effects on the continuity of employment and marriage, increased delinquency and shortened education period. The downsides to illicit drugs and addiction are often too obvious to warrant detailed social studies. It is possible to encounter many negative cases seen in the city streets or reflected in the media. In particular, drug-related deaths are reflected in the reports of the relevant institutions. However, being clear about the problem is not enough to solve the problem.

The problem of substance abuse and addiction, like other social problems, is a human product and is not inevitable. All substances, including cigarettes and alcohol, are introduced into the production, trade and consumption processes with the aim of their psychoactive effects. Today, although the negative effects of cigarettes and alcohol are known, they are produced, marketed and promoted in various ways by national and international companies. An extremely complex and serious international network operates for the production and trade of illicit drugs.

Although international strategies are tried to be developed by the United Nations against this situation, it is not possible to talk about a full and effective reconciliation and struggle. Geographical conditions, local turmoil, power

vacuum in some regions, regional problems, the weak effectiveness of international organizations and the huge economic dimension of drugs are among the important reasons why the drug trade in the world cannot be prevented.

The individual dimension of the problem of substance abuse and addiction also emerges as a result of voluntary and deliberate processes such as production and trade. However, the biological effects and addictive properties of psychoactive substances on the nervous system cause volitional substance use to continue after a certain period of time in an involuntary and coercive manner.

Alcohol and drug addiction not only impairs the mental and physical health of many people, but also has the potential to cause much bigger problems such as crime against property, domestic violence, divorce and broken family children. Particular attention should be paid to behavioral disorders caused by substance use.

Conclusion and Discussion

In the light of the evaluations made, it is clear that the problem of substance abuse and addiction is a serious social problem. Both its individual and social consequences, the number of people it directly and indirectly affects, its relationship with other social problems, and scientific and political debates on definition and analysis show that the problem of substance use and addiction fully fits with the assessments of social problems.

Substance abuse has a complex character shaped primarily by the effects of socialization, education, and the social environment. Therefore, combating substance abuse and addiction requires a multi-component and complex effort

such as preventing drug supply, preventive measures, harm reduction, treatment, and rehabilitation.

Attitudes and confusions about the problem are as frightening as the numbers on the subject. For this reason, it is extremely important that there is a high level of consensus and cooperation from the definition of the problem at the national and international level to the solution proposals. Governments and international organizations should cooperate on this issue at a higher level and different alternatives should be supported to solve the problem.